

УДК 351.83

Підвищення академічної мобільності як стратегічне завдання державної політики в сфері освіти

А.О. КАРАПЕТЯН

Донецький державний університет управління, м. Маріуполь, Україна,
E-mail: strateg7@yandex.ru

Авторське резюме

Запровадження стандартів, рекомендацій і основних інструментів, що сприятимуть сумісності, порівнянності, визнанню періодів і термінів підготовки (навчання) фахівців є важливим завданням реформування системи вищої освіти України в контексті Болонського процесу. Модернізація організаційного механізму є нагальною проблемою, що є відображеним у Законі України «Про вищу освіту» та в найбільш важливих стратегічних документах освітньої галузі. Головною метою є підвищити академічну мобільність, і, за допомогою цього, підвищити мобільність на ринку праці. В статті проаналізовано стан розвитку академічної мобільності в Україні, визначено сутність даного терміну, виявлено види та цілі академічної мобільності. Автором виявлено слабкі сторони документів, які регулюють проблему академічної мобільності. В статті обґрунтовано необхідність та доцільність розвитку академічної мобільності як з точки зору впливу на економіку країни, так і з точки зору підвищення якості освіти. Запропоновано заходи, спрямовані на підвищення вхідної та вихідної академічної мобільності.

Ключові слова: академічна мобільність, вхідна мобільність, вихідна мобільність, якість освіти, глобальний ринок праці.

Increasing academic mobility as a strategic task of the state governance politics in the educational area

A.O. KARAPETYAN

Donetsk state university of management, K=Mariupol, Ukraine,
E-mail: strateg7@yandex.ru

Abstract

Implementation of standards, recommendations and instruments which help to form terms and degrees comparative with ones existing in the European countries is an essential task of Bologna reform in the system of education in Ukraine. Modernization of the organization mechanism is an up-to-date issue, which is reflected in the Law of Ukraine «About Education» and the most important strategic documents of Ukraine. The principal aim is to increase academic mobility and, with the help of it, increase the mobility of workforce on the European labour market. The article provides the analysis of the main documents regulating the issue of academic mobility and elicits the weak points they contain, which include lack of holistic approach, aims and terms, sources and terms of financing. The author gives the definition of academic mobility, identifies its types (inward and outward), and aims. The article studies the impact of academic mobility on the economy of the host country and on the quality of higher education, which justifies the necessity to improve and implement the mechanisms to enhance academic mobility, both inward and outward. The author gives recommendations as for how academic mobility can be enhanced. Firstly, it is recommended that state information centers should be organized to provide students and academic staff with information on options for studying and scientific work abroad. Secondly, improving instruments of mutual recognition is important. Thirdly, financial stimuli, the system of crediting play a great part. Alongside it, creation of the English language environment, delivering certain courses in English as well as intensive foreign language studying are helpful. Another suggestion is stimulat-

© А.О. Карапетян, 2015

ing outward mobility with the view of geopolitical interests of the country. It is noteworthy, that setting concrete indicators for inward and outward mobility and identifying the amount of time for a mobile student sufficient to reach the purpose of the mobility will make the experience more useful. Finally, transporting a programme abroad and granting universities the right to set their own prices on educational services are regarded by the author effective tolls for increasing inward academic mobility.

Key words: academic mobility, inward mobility, outward mobility, quality of education, global labour market.

Постановка проблеми. Впровадження технологій Болонського процесу передбачає реформування організаційно-методичної системи управління вищої освіти з метою досягнення загальнодержавних цілей освітньої політики. Європейський напрямок розвитку вищої школи в Україні вимагає організації заходів центральними органами управління вищою освітою, спрямованих на підтримку впровадження основних положень Болонського процесу: забезпечення високого рівня якості вищої освіти і сприяння мобільності суб'єктів європейських університетів шляхом міждержавного визнання кваліфікацій та їх профілів.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивченням окремих аспектів академічної мобільності в Україні займалися такі вітчизняні вчені: Є.А.Іванченко, А.В.Ржевська, М.Г.Яйценко та інші. Дослідження сутності процесу академічної мобільності стало предметом вивчення широкого поля зарубіжних науковців, а саме: Б. Вехтер, У.Тайхлер, Л. Пурсер, Ч. Шнеллео, С. Гарбен.

Поряд з цим необхідно зауважити, що питання державного управління процесами реформування вищої школи України з використанням потенціалу Болонського процесу є недостатньо дослідженим і потребує подальшого вивчення.

Мета дослідження. Аналіз вивченого матеріалу дозволяє сформулювати завдання даного дослідження: проаналізувати стан розвитку академічної мобільності в Україні за запропонувати заходи, спрямовані на підвищення як вхідної, так і вихідної академічної мобільності.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі реформування системи вищої освіти України в контексті запровадження положень Болонського проце-

су важливим викликом є запровадження стандартів, рекомендацій і основних інструментів, що сприятимуть сумісності, порівнянності, визнанню періодів і термінів підготовки (навчання) фахівців [1, с.53], а саме:

- запровадження національної рамки кваліфікацій (НРК);

- запровадження Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС) та Додатка до диплома (Diploma Supplement);

- запровадження трициклової системи (бакалавр, магістр, доктор філософії PhD);

- запровадження компетентнісного підходу в освіті.

Актуальність вищезазначених заходів, що включаються до змісту процесу модернізації організаційно-методичного механізму управління сферою вищої освіти, визначається на законодавчому рівні, завдання виокремлені в таких документах, як Закон України «Про вищу освіту» [2], Національна стратегія розвитку освіти на 2012-2021 роки, [5, с. 27], Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) [8, с.265-266].

Необхідно зазначити, що ці кроки невідривно пов'язані один з одним та з питанням мобільності, оскільки мобільність як один з наріжних каменів Болонського процесу стосується як передумов мобільності з боку студента (знання мов, фінансова спроможність), так і інституційної спроможності приймати іноземних студентів та відправляти своїх студентів навчатися в учбові заклади інших країн.

Для дослідження теоретично значущим є визначення даного поняття, яке наведене в Законі України «Про вищу освіту»: «академічна мобільність – мож-

ливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому вищому навчальному закладі (науковій установі) на території України чи поза її межами» [2]. Слід додати, що мобільність є не тільки можливість, а насамперед її реалізація певними суб'єктами освітнього процесу за певних умов. Однією з таких умов може стати ефективність модернізації організаційно-методичного механізму.

Необхідними для розуміння сутності академічної мобільності, її принципів та інструментів впровадження є документи наднаціонального рівня. Однак, треба усвідомлювати, що вони лише включають загальні принципи, підходи і цінності та служать трампліном для їх реалізації на національному рівні. Як і решта аспектів Болонського процесу, налагодження мобільності вимагає врахування соціально-економічних та культурних особливостей. Тому розробка питань мобільності є справою кожної окремої країни і невідривно пов'язана з державною політикою та стратегією розвитку вищої освіти, в основі якої – державні цілі.

В Україні проблему мобільності студентів та викладачів не регулює один спеціальний акт. Існує низка документів, які є різними за статусом та органом, що їх видав: від Національної стратегії до двосторонніх угод в галузі освіти між країнами.

Закон України «Про вищу освіту» визначає повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, інших органів, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади щодо регулювання питань мобільності (Розділ IV, ст. 13), права здобувачів вищої освіти, які реалізують право на академічну мобільність (Розділ VIII, ст. 46), заходи підтримки академічної мобільності (Розділ IX, ст. 47) та деякі інші аспекти [2].

Згідно з Національною стратегією розвитку освіти на 2012-2021 роки, міжнародне співробітництво у сфері освіти покликане забезпечити інтеграцію національної системи освіти в міжнародний освітній простір. Воно передбачає:

- укладання з іншими державами та реалізацію міжурядових та міжвідомчих угод про співробітництво в галузі освіти і науки;

- організацію освітніх і наукових обмінів, стажування та навчання за кордоном учнів, студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників;

- розширення участі навчальних закладів, педагогів, науковців, учнів та студентів у різних проектах та програмах міжнародних організацій та співтовариств (програми Темпус, Еразмус Мундус, Жан Моне та інші);

- навчання іноземних громадян та осіб без громадянства у вищих навчальних закладах України [5, с.35].

Крім вищезазначених, існують документи, які регулюють окремі аспекти мобільності. Так, заходи щодо підтримки вхідної та вихідної мобільності студентів прописані у Розпорядженні Кабінету Міністрів України № 1728-р від 27 серпня 2010 року «Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року». Документом передбачено розроблення та забезпечення здійснення заходів щодо залучення іноземних студентів до навчання в Україні, передбачивши збільшення кількості навчальних програм для них у вищих навчальних закладах і закладах післядипломної освіти; а також утворення при вищих навчальних закладах підрозділів міжнародної академічної мобільності з урахуванням необхідності приєднання вищих навчальних закладів України до Міжнародної мережі агенцій гарантії якості вищої освіти [7].

Враховуючи нагальну потребу в співпраці вищих навчальних закладів та наукових установ України з провідними вищими навчальними закладами та науковими установами за кордоном 13 квітня 2011 року була прийнята Постанова КМУ №411 «Питання навчання студентів та стажування аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном» [6].

Наказ Міністерства освіти та науки України № 635 від 29.05.2013 р. «Щодо затвердження Примірною положення

про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України», визначає загальні положення, цілі та завдання академічної мобільності студентів ВНЗ України, нормативно-правова база програм академічної мобільності студентів, організаційне забезпечення академічної мобільності, визнання та перезарахування результатів навчання студента у ВНЗ-партнері, обов'язки ВНЗ-партнерів, права та обов'язки студентів ВНЗ-партнерів, які беруть участь у програмах академічної мобільності, звітування та порядок оформлення документів за результатами навчання за програмою академічної мобільності. Документом визначені основні види академічної мобільності, а саме:

- зовнішня академічна мобільність – навчання, включаючи проходження практик, студентів вищих навчальних закладів України у вищих навчальних закладах за кордоном протягом певного періоду;

- внутрішня академічна мобільність – навчання, включаючи проходження практик, студентів вищих навчальних закладів України в інших вищих навчальних закладах України протягом певного періоду.

Зазначено, що основними цілями академічної мобільності студентів вищих навчальних закладів України є:

- підвищення якості вищої освіти;
- підвищення ефективності наукових досліджень;

- підвищення конкурентоздатності випускників вищих навчальних закладів на українському та міжнародному ринках освітніх послуг та праці;

- збагачення індивідуального досвіду студентів щодо інших моделей створення та поширення знань;

- залучення світового інтелектуального потенціалу до вітчизняного освітнього процесу на основі двосторонніх та багаторонніх угод між вищими навчальними закладами-партнерами;

- встановлення внутрішніх та зовнішніх інтеграційних зв'язків;

- гармонізація освітніх стандартів вищих навчальних закладів-партнерів [4].

Аналізуючи зміст даних документів,

можна дійти висновку, що, незважаючи на прогресивні тенденції щодо усвідомлення важливості академічної мобільності, основними їх слабкими сторонами є наступні:

- відсутність конкретних цілей, часових та кількісних норм (наприклад, погоджена ціль на Львівському комюніке - 20% студентів повинні навчатися хоча б один семестр за кордоном, але кожна країна на практиці встановлює свою ціль та періоди її реалізації [10]);

- відсутність цілісної концепції академічної мобільності, яка б відповідала сучасним реаліям міжнародних відносин – потребує регулювання ціла низка питань у сфері вищої освіти, таких як доступ до вищої освіти, визнання документів про освіту, нормативно-правова діяльність центрального органу управління освітою України [3, с. 238];

- відсутність формулювання чітких підходів, цілей, джерел фінансування, інструментів запровадження окремих видів академічної мобільності (вхідної, зовнішньої, ступеневої, кредитної, мобільності студентів, професорсько-викладацького складу).

Стосовно розвитку академічної мобільності (як вхідної, так і зовнішньої), сучасна Україна залишається набагато позаду інших європейських країн – членів ЄПВО. Згідно зі статистичними даними, опублікованими в Доповіді про впровадження Болонського процесу 2012 року (дані на 2008/09 роки), вхідна мобільність студентів з країн ЄПВО дорівнює 0,35% (при середньому значенні – 1,72% в переліку 36 країн), [10., с.157]; вхідна мобільність студентів з країн, які не входять до ЄПВО, дорівнює 0,9% (при середньому значенні - 2,25% в переліку 37 країн) [там же, с. 154]; зовнішня мобільність в країни ЄПВО дорівнює 0,8% (при середньому значенні 1,83 в переліку з 50 країн); зовнішня мобільність в країни, які не входять до ЄПВО дорівнює 0,08% (середнє значення – 0,34% в переліку з 36 країн: друге місце з кінця після Росії) [там же, с.155]. Такі низькі показники мобільності студентів характеризують освітню галузь України як «закриту» систему, тобто таку, яка не є

привабливою порівняно з іншими європейськими країнами, студенти якої не мають ті ж самі можливості навчатися за кордоном, як в інших країнах [там же, с.163].

Необхідність розвивати вхідну мобільність пов'язують, насамперед, з позитивним впливом на економіку приймаючої країни. Згідно з докладом, підсумовуючим результати дослідження «Імміграція міжнародних студентів в країни-члени ЄС», іноземні студенти роблять внесок в економіку європейських країн через оплату за навчання, податки та участь в ринку праці. Дослідження, до якого було залучено 24 країни, показало, що економічна вигода є результатом таких чинників, як кількість іноземних студентів в країні, вартість навчання та рівень державних субсидій. Так, наприклад, Велика Британія та Ірландія отримують найбільшу економічну вигоду від плати за навчання. У Великій Британії внесок в бюджет від іноземних студентів дорівнює 2,6 млрд. євро, в Ірландії – 140 млн. євро. Інші країни ЄС основний дохід від іноземних студентів отримують за рахунок їх видатків, витрати на проживання, студентський туризм. Наприклад, іноземні студенти, які навчаються в Італії, приносять економіці країни близько 718,5 млн. євро, що становить 0,05 ВВП Італії. Згідно з даним дослідженням, з 2000 по 2010 роки кількість іноземних студентів в країнах ЄС зросла на 114%. З 2008 по 2011 роки найбільша кількість віз серед країн ЄС була видана Великою Британією, Францією, Іспанією та Італією [9, р.45-46].

Держава має сприяти підвищенню академічної мобільності, для чого вважається за доцільне використовувати наступні заходи:

- Створення державних інформаційних центрів з питань академічної мобільності, функцією яких має бути надання зрозумілої, достовірної інформації щодо можливостей навчання або здійснення наукової діяльності за кордоном. Прикладом такого інформаційного центру є створена Європейським Союзом мережа EURAXESS, яка надає інформацію щодо пропозицій для дослідників та виклада-

чів на європейському ринку праці. На нашу думку, створення порталів як для викладацького складу, так і для студентів зможе значно підвищити рівень академічної мобільності – внутрішньої та зовнішньої;

- вдосконалення та застосування інструментів взаємного визнання, таких як ЄКТС, Додаток до диплома європейського зразка;

- фінансове стимулювання. Доцільним вважаємо виділення окремої статті бюджету на стимулювання академічної мобільності;

- налагодження системи кредитів та позик;

- підтримка студентів, які вибирають програми з оглядом на національні інтереси. Стратегічним напрямом розвитку України є сектор інформаційних технологій. Тому кредитна мобільність дозволить майбутнім фахівцям випускати продукцію, конкурентоспроможну на світовому ринку, що покращить імідж країни як такої, що здатна надавати якісні послуги або заохочувати зовнішніх інвесторів;

- стимулювання поглибленого вивчення іноземних мов через перегляд часових нормативів, запровадження нових підходів (студентоцентроване навчання, комунікативний підхід), надання можливості підготовки до міжнародних іспитів з іноземної мови, таких як FCE, CAE, IELTS, TOEFL та ін., викладання деяких курсів іноземною мовою – створення так званого іноземного середовища);

- визначення геополітичної спрямованості, тобто країн, з якими є тісні політичні та мовні зв'язки, та надання допомоги при виборі ВНЗ для здійснення кредитної мобільності в цих країнах, що є ефективним з точки зору зміцнення міждержавних зв'язків, наприклад, створення кооперацій, що буде потребувати створення спільних програм для їх обслуговування;

- запровадження конкретних показників для вхідної і для вихідної мобільності;

- необхідність встановлення обсягу академічної мобільності, доцільної з методичної точки зору. Невирішеним є пи-

тання стосовно мінімального обсягу кредитної мобільності, якого буде достатньо для досягнення цілей мобільності, отримання не формального, а реального результату. Наприклад, зараз можлива мобільність, протягом якої студент отримуватиме один кредит. Такий термін є закоротким для отримання знань та розширення уявлень в іншій культурі;

- перенесення програм в інші країни – надання програм навчання на базі ВНЗ за кордоном у співробітництві з даним ВНЗ. Український університет, тобто той, що є власником програми, несе повну відповідальність за якість вищої освіти, незалежно від того, на базі якого університету здійснюється навчання. Цей метод надасть можливість підвищити рівень вхідної академічної мобільності за рахунок залучення іноземних студентів. Успіх даного методу залежить від коректних результатів маркетингового дослідження, спрямованого на виявлення попиту на українську освіту в окремих країнах світу, розробки організаційної структури програми, яку реально може бути виконано на базі закордонного ВНЗ, змісту програми, який задовольнятиме попит іноземних студентів, написання критеріїв вибору університетів-партнерів для реалізації програм українських вишів (ресурсне, матеріально-технічне обладнання, кадровий потенціал тощо);

- коректна цінова політика на освітні послуги, які надають ВНЗ;

- важливим фактором є мова. Згідно зі спостереженням ОЕСД, країни, мова яких є розповсюдженою, залучають більше студентів як в абсолютному, так і в відносному виявленні. Все більше країн світу (за винятком Південної Європи, а також Австрії, Бельгії та Російської Федерації) пропонують програми англійською мовою. Викладання окремих програм англійською (або німецькою) мовою має стати інструментом залучення студентів і в Україні. Це, в свою чергу, робить необхідним запровадження програм з підвищення кваліфікації викладачів, вивчення ними іноземної мови в обсязі, необхідному для здійснення викладацької діяльності;

- набуває все більшої значущості такий фактор, як репутація навчального закладу, про що наявно свідчить місце ВНЗ в міжнародному рейтингу. Необхідно аналізувати критерії, які впливають на розташування ВНЗ в рейтингу та враховувати їх в процесі реформування системи вищої освіти в цілому та більш конкретно – в роботі окремих навчальних закладів;

- цікаво спостерігати розподіл студентів в залежності від дисциплін. Треба визнати, пропорції іноземних абітурієнтів, що обирають ті чи інші дисципліни, в цілому збігаються з пропорціями загальної кількості абітурієнтів, що обирають дані дисципліни. Прикладом є дисципліни, пов'язані з соціальними науками, бізнесом та правом.

Однак кількість іноземних студентів, які вивчають медицину, природничі науки, мистецтво та гуманітарні науки, є дещо більшою, порівняно із загальною кількістю студентів. Крім того, в ряді країн спостерігається більш висока концентрація студентів в окремих напрямках. Наприклад, на Кіпрі та з Ліхтенштейні 74,1% та 72,6% іноземних студентів відповідно вивчають соціальні науки, бізнес та право, порівняно з середнім значенням 34,71% в інших європейських країнах. Більша кількість студентів у процентному співвідношенні в країнах Центральної та Східної Європи та у франкомовній частині Бельгії вивчають медицину, ніж у решті європейських країн. Процентне співвідношення студентів, які вивчають інженерні науки, виробництво та будівництво в Фінляндії, Швеції та Ліхтенштейні, вище порівняно з іншими країнами Європи. Такі коливання спричинені певними факторами такими, як дизайн курсу, наявність програм англійською мовою, відсутність достатньої кількості програми даного напрямку в країні, звідки приїхали студенти [11, с.395-397]. Ці приклади свідчать про те, що аналіз конкурентних переваг національної системи вищої освіти, визначення геополітичної спрямованості маркетингової компанії та аналіз потреб абітурієнтів обраного регіону, розробка продуктів, спрямованих

на задоволення попиту іноземної цільової аудиторії є ефективним інструментом розширення вхідної мобільності;

- додатковим кроком підтвердження якості вищого навчального закладу може стати проведення міжнародної акредитації, яка демонструє намір ВНЗ підтвердити якість програм та їх відповідність стандартам, розроблених професійним міжнародним товариством. Хоча проведення цієї процедури є добровільним рішенням ВНЗ, держава може сприяти залученню ВНЗ до процесу міжнародної акредитації за допомогою розробки нормативно-правових механізмів урахування результатів проведеної міжнародної акредитації Національним агентством забезпечення якості вищої освіти.

Висновки. Таким чином, поняття академічної мобільності пронизує майже всі складові організаційно-методичного механізму державного управління систе-

мою вищої освіти України, оскільки передбачає кінцеву мету створення сумісних кваліфікацій, стандартів, ступенів. Держава має стимулювати академічну мобільність, використовуючи інструменти й важелі для її підвищення.

Отримання академічним складом та студентами міжнародного досвіду, підвищення статусу українських вузів на світовій арені є надзвичайно важливими, враховуючи європейський вектор розвитку нашої держави. Тим часом не можна недооцінювати ефект на економіку країни від академічної мобільності. З одного боку, мобільність є важливим джерелом поповнення бюджету, але з іншого – вона може привести до проблем відпливу цінних кадрів за кордон. Тому адекватна державна освітня політика є необхідною для мінімізації ризиків та запровадження дієвих механізмів підвищення академічної мобільності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Артёмов, І.В. Концептуальні і правові основи формування Європейського освітнього простору [Текст]: навчальний посібник / за ред. Ф.Г.Ващука, В.І.Лугового. – Ужгород: ЗакДУ, 2011. – 568с. – (Серія: «Євроінтеграція: український вимір»; Вип. 17)
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Козієвська О.І. Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу [Текст]/ О.І.Козієвська: Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» № 3 (додаток 2), Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. – С.238-243.
4. Наказ Міністерства освіти та науки України № 635 від 29 травня 2013 р. «Щодо затвердження Примірного положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/dokumenty/spysook/3908-nakaz-ministerstva--635-vid-29052013>
5. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua> сс.14-15.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 р. №411 «Питання навчання студентів та стажування аспірантів, наукових і науково-педагогічних працівників у провідних вищих навчальних закладах та наукових установах за кордоном» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=411-2011-%>
7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 1728-р «Про затвердження плану заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 року» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1728-2010-%D1%80>.
8. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом європейської інтеграції/ Авт.кол.: А.С.Гальчинський, В.М.Гець та ін.; Нац. ін-т.. стратег. дослідж.; Ін-т екон. прогнозування НАН України; М-во економіки та з питань европ. інтегр. України. – К.:ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416с.
9. Immigration of International Students to the EU. European Migration Network Study 2012: EMN Synthesis Report. - European Commission: Home Affairs, 68с.
10. The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report. – 2012. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.ehea.info/Uploads/\(1\)/Bologna%20Process%20Implementation%20Report.pdf](http://www.ehea.info/Uploads/(1)/Bologna%20Process%20Implementation%20Report.pdf)
11. Wächter, B. Student Mobility in Europe : Recent Trends and Implications of Data Collection/

Bernd Wächter, Irina Ferencz// European Higher Education at the Crossroads, pp. 387-410. – 2012. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.springerlink.com/content/978-94-007-3937-6#section=1049194&page=3&locus=83>

REFERENCES:

1. *Art'omov, I.V.* Kontseptual'ni i pravovi osnovy formuvannya Yevropeys'koho osvith'oho prostoru (Conceptual and legal foundations of European educational zone formation): navchal'nyy posibnyk. Seriya: «Yevrointehratsiya: ukrayins'kyu vymir». Vyp. 17. Uzhhorod: *ZakDU*, 2011. 568p.
2. Zakon Ukrayiny «Pro vyshchu osvitu» vid 01.07.2014 № 1556-VII (Act of Ukraine «About higher education» 2014 №1556-VII.). Available through: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. *Koziyevs'ka O.I.* Yevropeys'ka intehratsiya vyshchoyi osvity Ukrayiny v konteksti Bolons'koho protsesu (European integration of higher education of Ukraine in the context of Bologna process). Teoretychnyy ta naukovo-metodychnyy chasopys «Vyshcha osvita Ukrayiny» № 3 (dodatok 2), K: Instytut vyshchoyi osvity NAPN Ukrayiny, 2013. P. 238-243.
4. Nakaz Ministerstva osvity ta nauky Ukrayiny № 635 vid 29 travnya 2013 r. «Shchodo zatverdzhennya Prymirnoho polozhennya pro akademichnu mobil'nist' studentiv vyshchyykh navchal'nykh zakladiv Ukrayiny» (Decree of the Ministry of Education and Science of Ukraine «About approval of the approximate regulation as for student academic mobility higher institutions of Ukraine»). Available through: <http://vnz.org.ua/dokumenty/spysok/3908-nakaz-ministerstva--635-vid-29052013>
5. Natsional'na stratehiya rozvytku osvity v Ukrayini na 2012-2021 roky (National strategy of education development in Ukraine for 2012-2021»). Available through: [//www.mon.gov.ua ss.14-15](http://www.mon.gov.ua/ss.14-15).
6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 13 kvitnya 2011 r. №411 «Pytannya navchannya studentiv ta stazhuvannya aspirantiv, naukovykh i naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv u providnykh vyshchyykh navchal'nykh zakladakh ta naukovykh ustanovakh za kordonom» (Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 13th April 2011 №411 «Issues on student learning and work placement of postgraduated, scientific, scientific and teaching staff leading higher education establishments»). Available through: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=411-2011-%>
7. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 27 serpnya 2010 r. № 1728-r « Pro zatverdzhennya planu zakhodiv shchodo rozvytku vyshchoyi osvity na period do 2015 roku» (Direction of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 27th August 2010 № 1728-r «About the approval of the action plan as for higher education development till 2015»). Available through: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1728-2010-%D1%80>.
8. Stratehiya ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku Ukrayiny (2004-2015 roky) «Shlyakhom yevropeys'koyi intehratsiyi» (Strategy of economic and social development of Ukraine «Following the way of European integration»). K.:IVTs Derzhkomstatu Ukrayiny, 2004. 416p.
9. Immigration of International Students to the EU. European Migration Network Study 2012: EMN Synthesis Report: European Commission: Home Affairs, 2012. 68p.
10. The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report, 2012. Available through: [http://www.ehea.info/Uploads/\(1\)/Bologna%20Process%20Implementation%20Report.pdf](http://www.ehea.info/Uploads/(1)/Bologna%20Process%20Implementation%20Report.pdf)
11. Wächter, B. Student Mobility in Europe : Recent Trends and Implications of Data Collection. European Higher Education at the Crossroads, 2012. Available through:<http://www.springerlink.com/content/978-94-007-3937-6#section=1049194&page=3&locus=83>

Карпетян Аліна Овківна – аспірант
Донецький державний університет управління
Адреса: 87513, м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58
E-mail: strateg7@yandex.ru

Karapetyan Alina Ovikivna – postgraduate
Donetsk state university of management
Address: 58, Karpynsky Str., Mariupol, 87513, Ukraine
E-mail: strateg7@yandex.ru